

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS NEGALIOS PAGRINDU ORGANIZUOJANT KONKURSA Į VALSTYBINĖS DARBO INSPEKCIJOS KLAIPĖDOS TERITORINIO SKYRIAUS VYRIAUSIOJO DARBO INSPEKTORIAUS PAREIGAS TYRIMO

2019 m. spalio 7 d. Nr. (19)SN-164)SP-99
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje 2019 m. rugsėjo 10 d. gautas pareiškėjo I. D.¹ (toliau – Pareiškėjas) skundas dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu darbo santykių srityje.

Pareiškėjas pažymi, kad 2019 m. rugsėjo 9 d. Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VDI) paskelbė konkursą (Nr. 42224) darbo inspektorius (toliau – Inspektorius) pareigoms užimti. Vienas iš reikalavimų, keliamų Inspektorius pareigybei, buvo turėti vairuotojo pažymėjimą. Pareiškėjas teigia, kad reikalavimas turėti vairuotojo pažymėjimą yra diskriminuojantis dėl negalios.

Seimo kontrolierė, pavaduojanti lygių galimybių kontrolierių, Milda Vainiutė (toliau – Lygių galimybių kontrolierė), vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 2 dalimi, 2019 m. rugsėjo 12 d. raštu Nr. (19)SN-164)S-558 kreipėsi į VDI vadovą, prašydama pateikti motyvuotus paaiškinimus ir atsakyti į klausimus: dėl kokių priežasčių Inspektorius pareigybei nustatytas reikalavimas – turėti vairuotojo pažymėjimą; kaip šis reikalavimas yra susijęs su Inspektorius pareigybės paskirtimi bei jo vykdomomis funkcijomis; ar Inspektorius, vykdydamas pareigybės aprašyme numatytas funkcijas, pvz.: vykti į objektus, (ne)galėtų pasinaudoti pavėžėjimo paslauga; ar į ūkio subjektų veiklos patikrinimus VDI inspektoriai vyksta po vieną; ar asmenims, kurie dėl negalios (arba kitų objektyvių priežasčių) negali įgyti vairuotojo pažymėjimo, suteikiančio teisę

¹ Pareiškėjo vardas ir pavardė Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai žinomi.

vairuoti B kategorijos transporto priemonės, sudaromos galimybės dalyvauti konkurse į Inspektoriaus pareigas.

Taip pat paprašyta pateikti kitus svarbius paaiškinimus, informaciją, susijusius su skundo dalyku.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

2019 m. rugsėjo 17 d. Tarnyboje gautame VDI rašte Nr. SD-130-11305 „Dėl informacijos pateikimo“ (toliau – Raštas) nurodyta, kad VDI prašymą paskelbti konkursą Nr. 42224 Valstybės tarnybos departamentui pateikė 2019 m. liepos 9 d., t. y. iki Lygių galimybių kontrolierės sprendimo dėl Lygių galimybių įstatymo 7 str. 9 punkto pažeidimo. Reikalavimas turėti vairuotojo pažymėjimą atsirado dėl to, kad po VDI struktūros, kuri įsiteisėjo 2019 m. gegužės 1 d. (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos administracijos struktūros patvirtinimo), pakeitimo VDI neliko nė vienos vairuotojo pareigybės.

Atsižvelgiant į tai, kad Inspektorių darbas mobilus (reikia vykti į objektus, kurie būna už miesto ribų, kur nevažiuoja viešasis transportas), Inspektoriai privalo turėti B kategorijos vairuotojo pažymėjimą. VDI neturi lėšų pirkti pavėžėjimo paslaugas, todėl VDI Inspektoriai privalo patys vairuoti VDI priklausančius automobilius. Inspektorius privalo būti mobilus ir greitas, gavus pranešimą dėl nelegalaus darbo, nelaimingo atsitikimo darbe ar pranešimą apie atliekamą darbą, kai kyla pavojus darbuotojų gyvybei ir sveikatai, Inspektorius privalo operatyviai išvykti į įvykio vietą. Vykti į objektą viešuoju transportu yra netinkama alternatyva, nes nepavyks užtikrinti operatyvumo kriterijaus ir įvykdyti savo darbo tikslų – aptikti darbo teisės pažeidimus ir pažeidėjus.

Rašto rengėjų teigimu, kaip parodė praktika, Inspektoriai nenori važiuoti į objektus savo lėšomis, o atsižvelgiant į tai, kad lėšų pavėžėjimo paslaugoms nėra, Inspektoriai privalo naudotis VDI priklausančiomis transporto priemonėmis.

Į objektus Inspektoriai vyksta po vieną, retais atvejais po du.

Rašte pažymėta, kad, vykdant lygių galimybių kontrolieriaus 2019 m. rugpjūčio 21 d. sprendimą, VDI siekia užtikrinti vienodas darbo sąlygas visiems asmenims.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar VDI, organizuodama konkursą į Inspektorius pareigas, nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 7 str. 1 punkto bei 9 punkto nuostatų, pagal kurias, darbdavys, įgyvendindamas lygias galimybes, neatsižvelgdamas į lytį, rasę, tautybę, pilietybę, kalbą, kilmę, socialinę padėtį, tikėjimą, įsitikinimus ar pažiūras, amžių, lytinę orientaciją, negalią, etninę priklausomybę, religiją, privalo, priimdamas į darbą, į valstybės tarnybą, taikyti vienodus atrankos kriterijus ir sąlygas; taip pat imtis tinkamų priemonių, kad neįgaliesiems būtų sudarytos sąlygos gauti darbą, dirbti, siekti karjeros arba mokytis, įskaitant tinkamą patalpų pritaikymą, jeigu dėl tokių priemonių nebus neproporcingai apsunkinamos darbdavio pareigos.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija), kurios dalyvė yra Lietuva, 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina, kad prieš įstatymą visi asmenys lygūs ir lygūs pagal įstatymą, taip pat turi teisę į lygiavertę įstatymo apsaugą ir teisę vienodai naudotis įstatymo teikiamomis galimybėmis be jokio diskriminavimo. Valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokį diskriminavimą dėl neįgalumo ir garantuoja neįgaliesiems vienodą ir veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis).

Pagal Konvencijos 27 straipsnio nuostatas, valstybės, Konvencijos šalys, pripažįsta neįgaliųjų teisę į darbą lygiai su kitais asmenimis; ši teisė apima teisę į galimybę užsidirbti pragyvenimui iš laisvai pasirinkto darbo ar iš laisvai priimto darbo pasiūlymo darbo rinkoje ir darbo aplinkoje, kuri yra atvira, tinkama visiems ir prieinama neįgaliesiems. Valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina ir skatina įgyvendinti teisę į darbą, įskaitant teisę į darbą tų asmenų, kurie tampa neįgalūs dirbdami, imdamosi atitinkamų priemonių, įskaitant ir teisės aktų priėmimą, kuriomis *inter alia* būtų:

- uždrausta diskriminacija dėl neįgalumo visais klausimais, susijusiais su visomis užimtumo formomis, įskaitant įdarbinimo sąlygas, priėmimą į darbą ir darbą, darbo išsaugojimą, kilimą tarnyboje ir saugias ir sveikas darbo sąlygas (a punktas);

- lygiai su kitais asmenimis ginamos neįgaliųjų teisės į teisingas ir palankias darbo sąlygas, įskaitant lygias galimybes ir vienodą atlyginimą už tokios pat vertės darbą, saugias ir sveikas darbo sąlygas, įskaitant apsaugą nuo priekabiavimo ir skundų patenkinimą (b punktas);

- užtikrinta, kad neįgaliesiems darbo vietoje būtų tinkamai pritaikytos sąlygos (i punktas).

Europos Sąjungos Tarybos 2000 m. lapkričio 27 d. direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus, 5 straipsnyje nustatyta, jog, siekiant garantuoti, kad neįgaliųjų atžvilgiu būtų laikomasi vienodo požiūrio principo, jiems įrengiamos tinkamos sąlygos. Tai reiškia, kad, prireikus, konkrečiu atveju darbdaviai imasi tinkamų priemonių, kad neįgaliajam būtų sudarytos sąlygos gauti darbą, dirbti, kilti tarnyboje arba mokytis, nebent dėl tokių priemonių būtų neproporcingai apsunkinamos darbdavio pareigos. Pareigos nėra neproporcingai apsunkinamos, jei jam pakankamai atlyginama konkrečios valstybės narės neįgalumo politikos srityje numatytomis priemonėmis. Direktyvos preambulės 20 punkte nustatyta, kad turėtų būti imtasi reikiamų priemonių, t. y., veiksmingų ir praktinių priemonių, skirtų darbo vietai neįgaliesiems paruošti, pavyzdžiui, pritaikyti patalpas ir įrengimus, nustatyti darbo laiko modelius, paskirstyti užduotis, organizuoti mokymą arba aprūpinti integracijos ištekliais. Norint nustatyti, ar dėl minėtų priemonių bus netinkamai pasiskirstyta pareigomis, reikėtų ypač atsižvelgti į finansinius ir kitus susijusius kaštus, į organizacijos arba įmonės dydį ir finansinius išteklius bei į galimybę gauti valstybės finansavimą ar kitos rūšies pagalbą (Preambulės 21 p.).

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis asmenų lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs; žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas taip pat konstatavo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas).

Jungtinių Tautų bei Europos Sąjungos, taip pat nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija reiškia teisių sumažinimą, suvaržymą ar atėmimą tam tikrai kategorijai žmonių dėl kokių nors asmens požymių. Diskriminacija suvokiama kaip asmenų lygybės principo pažeidimas, kai asmeniui ar asmenų

grupei yra sukuriamos mažiau palankios sąlygos, taikomi skirtumai, išimty, apribojimai ar teikiamas pranašumas, lyginant su kitais asmenimis, esančiais toje pačioje ar tokioje pačioje situacijoje.

Remiantis Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalimi, tiesioginė diskriminacija – tai elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalies nuostatas, netiesioginė diskriminacija apibūdinama kaip veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent šį veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Pagal Lygių galimybių įstatyme įtvirtintą diskriminacijos sąvoką, tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą, siekiama nustatyti, ar tam tikras elgesys, teisės norma, praktika galėtų tam tikrą asmenį dėl tam tikro asmens tapatybės požymio, t. y., aptariamam atveju – dėl negalios, priversti atsidurti mažiau palankioje padėtyje nei kitas asmuo, neturintis šio požymio.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių komitetas, 2018 m. balandžio 26 d. Generaliniame komentare Nr. 6 (toliau – Komentaras) aiškindamas tinkamo pritaikymo (įskaitant ir tinkamą darbo vietos bei sąlygų pritaikymą) asmenims su negalia sąvoką, pažymėjo, kad tinkamo pritaikymo pareiga yra *ex nunc* pareiga, t. y., turi būti vykdoma nuo to momento, kai asmeniui su negalia atsiranda poreikis pašalinti kliūtis jam tinkamai įgyvendinti savo teises ir pareigas. Tinkamo pritaikymo pareiga yra individualizuota pareiga, pasireiškianti tuo, kad pareigos turėtojas privalo atsižvelgti į konkrečius asmens su negalia poreikius, jis privalo bendradarbiauti su asmeniu (arba jo atstovu), kuriam toks pritaikymas reikalingas. Tinkamo pritaikymo pareiga galioja ne tik tais atvejais, kai asmuo paprašo tokio pritaikymo, bet ir kai pareigą turintis asmuo žino apie tokio asmens negalią. Pareiga išlieka ir tais atvejais, kai asmuo, turintis pritaikymo pareigą, žino ar privalo žinoti, jog asmuo turi negalią, dėl kurios jam reikalingas pritaikymas, pašalinantis kliūtis asmeniui įgyvendinant savo teises (Komentaro 24 str. b punktas).

Pagal Komentaro 26 straipsnį, kriterijai, kuriais remiantis turi būti įgyvendinama tinkamo pritaikymo pareiga, yra:

a) kliūčių, apribojančių galimybes asmenims su negalia naudotis savo teisėmis, identifikavimas bei pašalinimas, bendradarbiaujant pareigos turėtojui bei asmeniui su negalia;

b) įvertinimas, ar tinkamas pritaikymas yra teisiškai ar praktiškai įgyvendinamas;

c) įvertinimas, ar pritaikymas yra būtinas ir tinkamas bei efektyvus, įgyvendinant konkrečią asmens teisę;

d) įvertinimas, ar pritaikymu nėra neproporcingai apsunkinamas pareigos turėtojas; tam reikalinga nustatyti santykį tarp pritaikymui reikalingų sąnaudų bei tikslo, kuris bus įgyvendintas dėl tinkamo pritaikymo (t. y., naudojimasis konkrečia teise);

e) užtikrinimas, jog tinkamo pritaikymo pareiga bus įgyvendinama taip, kad būtų užtikrinta lygybė bei užkirstas kelias asmenų su negalia diskriminacijai. Tam būtinas atsakingų asmenų bei asmenų su negalia bendradarbiavimas. Faktoriai, į kuriuos turi būti atsižvelgta, yra piniginiai kaštai, prieinami išteklių (įskaitant valstybės subsidijas), įmonės, įstaigos ar organizacijos, turinčios pritaikymo pareigą, dydį, įtaką įmonei, įstaigai ar organizacijai, naudą, kurią gaus tretieji asmenys, neigiamą įtaką kitiems asmenims bei protingus sveikatos ir saugumo reikalavimus. Įvertinant pareigos turėtojo galimybę įgyvendinti tinkamo pritaikymo pareigą, būtina įvertinti ne tik atskiro departamento, padalinio ar kito organizacinio vieneto, bet visos įmonės, įstaigos, organizacijos išteklius;

f) užtikrinimas, kad asmeniui su negalia nebūtų perkelta pritaikymo pareiga;

g) užtikrinimas, kad pareigos turėtojui, teigiančiam, jog pritaikymas jam sukuria neproporcingą našą, tektų įrodinėjimo pareiga.

Bet koks išimčių, įgyvendinant tinkamo pritaikymo pareigą, pateisinimas turi būti pagrįstas objektyviais kriterijais, apie tai tinkamai ir laiku informuojant asmenį, turintį negalią (Komentaro 27 str.).

Pagal Komentaro 67 straipsnį, valstybės – Konvencijos narės, įgyvendindamos Konvencijos 27 straipsnyje įtvirtintą neįgaliųjų asmenų teisę į darbą lygiai su kitais asmenimis, privalo teisės aktuose įtvirtinti, jog tinkamo pritaikymo pareigos nevykdymas yra laikomas diskriminacija (Komentaro 67 str. d punktas); valstybės narės prisiima pareigą užtikrinti neįgaliųjų asmenų darbą tinkamai pritaikytoje darbo vietoje, saugioje bei sveikoje darbo aplinkoje tiek viešame, tiek privačiame darbo sektoriuose (Komentaro 67 str. f punktas).

Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos 3 straipsnyje įtvirtinti neįgaliųjų socialinės integracijos principai, iš kurių paminėtinas lygių teisių principas – neįgalieji turi tokias pačias teises kaip ir kiti visuomenės nariai (3 str. 1 d. 1 p.); lygių galimybių principas – neįgaliesiems, kaip ir kitiems visuomenės nariams, sudaromos tokios pat ugdytos, darbo, laisvalaikio leidimo,

dalyvavimo visuomenės, politiniame ir bendruomenės gyvenime galimybės. Tik tais atvejais, kai tokios pat sąlygos ir priemonės yra neveiksmingos, numatomos specialiosios priemonės, gerinančios neįgaliųjų padėtį (3 str. 1 d. 2 p.); diskriminavimo prevencijos principas – neįgalieji apsaugomi nuo bet kokios diskriminacijos ar išnaudojimo (3 str. 1 d. 3 p.).

VDI teigimu, reikalavimas turėti B kategorijos vairuotojo pažymėjimą buvo nurodytas todėl, kad Inspektoriai privalo vykti į objektus, kurie ne visada pasiekiami pėsčiomis arba viešuoju transportu.

Taip pat Rašte pažymėta, kad Inspektoriai privalo vykti į objektus operatyviai, nes kitu atveju nebūtų pasiektas operatyvumo kriterijus ir įvykdytas tikslas – aptikti darbo teisės pažeidimus ir pažeidėjus. Galimai, pagal faktines aplinkybes, Inspektoriai privalo operatyviai reaguoti ir vykti į objektus skubiai, tačiau Inspektoriaus pareigybės aprašyme nurodyta, kad Inspektorius vykdo VDI kompetencijai priskiriamą nelaimingų atsitikimų darbe, profesinių ligų, darbuotojų saugos ir sveikatos, norminių darbo teisės aktų pažeidimo prevenciją.

Lietuvių kalbos žodynuose pateikta žodžio „prevencija“ (lot. *praeventio* – išankstinis įspėjimas) reikšmė: kontrolė, priežiūra; reguliavimas; režimas; kelio užkirtimas². Pati šio žodžio reikšmė suponuoja, kad veikiama iš anksto, suplanuotai.

VDI Rašte taip pat pažymėta, kad Inspektoriai vykdydami savo funkcijas dirba pagal patvirtintus planus, kuriuose numatyti objektai ir terminai minėtiems objektams patikrinti. Kitaip tariant, Inspektoriaus pareigybės aprašyme neatsispindi aplinkybė, kad Inspektoriai skubos tvarka vyksta į objektus ir / arba privalo ten būti per maksimaliai trumpą laiką (15 min., 30 min. ir pan.). Atvirksčiai, pagal Inspektoriaus pareigybės aprašymą, šias pareigas atliekantiems darbuotojams iš anksto yra žinomas darbo dienos veiksmų planas, lankytini objektai ir pan.

Rašte nurodoma, kad po VDI struktūros pakeitimo, kuris įsiteisėjo 2019 m. gegužės 1 d., po Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus 2018 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. EV-211 „Dėl pareigybių“ pasirašymo, VDI neliko nė vienos vairuotojo pareigybės. Atsižvelgiant į tai, kad Inspektorių darbas mobilus (reikia vykti į objektus, kurie būna už miesto ribų, kur nevažiuoja viešasis transportas), Inspektoriai privalo turėti B kategorijos vairuotojo pažymėjimą. VDI neturi lėšų pirkti pavėžėjimo paslaugas, todėl VDI Inspektoriai privalo patys vairuoti VDI priklausančius tarnybinius automobilius.

Pažymėtina, kad Inspektoriaus pareigybės aprašyme nėra nė vienos funkcijos, kuri leistų daryti išvadą, jog Inspektoriai privalo būti mobilūs, t. y. nenurodyta funkcija, kurią vykdant automobilių

² <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Prevencija>.

būtina vairuoti pačiam. Aplinkybė, kad Inspektorius privalo fiziškai nuvykti į objektą, nurodyta tik VDI paaiškinimuose (Rašte), pareigybės aprašyme tokios funkcijos nėra. Kita vertus, fizinis nuvykimas į objektą neįrodo būtinumo pačiam Inspektoriui turėti B kategorijos vairuotojo pažymėjimą. Visi lankytini objektai Inspektoriui yra žinomi iš anksto, todėl, net ir nesant vairuotojo, Inspektorius atliekantis darbuotojas gali suplanuoti nuvykimą į objektą jam tinkamu (priimtinu) būdu.

Rašte pažymima, kad Inspektoriai į objektus važiuoja po vieną, tačiau pasitaiko atvejų, kuomet važiuoja ir po du. Įsakymu Nr. EV-211, kuriuo Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio VDI skyriuose buvo panaikintos vairuotojo pareigybės, buvo siekiama efektyviau organizuoti VDI veiklą, tačiau papildomų pareigų Inspektoriams priskyrimas negali būti laikomas efektyvumo principo užtikrinimu. Pažymėtina, jog papildomos funkcijos – automobilio vairavimas ir kolegos (kito Inspektorius) galimas pavėžėjimas į objektą – taip pat nėra siejamos su Inspektorius pareigybės aprašyme išdėstytomis tiesioginėmis funkcijomis.

Pagal Inspektorius pareigybės aprašymą, Inspektorius funkcijos yra šios:

„5.1. vykdo VDI kompetencijai priskiriamą nelaimingų atsitikimų darbe, profesinių ligų, darbuotojų saugos ir sveikatos, norminių darbo teisės aktų pažeidimų prevenciją ir Lietuvos Respublikos darbo kodekso, darbuotojų saugą ir sveikatą bei darbo santykius reglamentuojančių įstatymų ir kitų norminių teisės aktų kontrolę įmonėse, įstaigose, organizacijose ar kitose organizacinėse struktūrose, nepaisant jų nuosavybės formos, rūšies, veiklos pobūdžio, taip pat tais atvejais, kai darbdavys yra fizinis asmuo;

5.2. tiria skundus ir pranešimus, tikrina, kaip įgyvendinami darbo įstatymų reikalavimai, kaip darbdaviai organizuoja ir vykdo darbuotojų saugos ir sveikatos vidinę kontrolę, darbuotojų profesinės rizikos vertinimą, kai šie klausimai susiję su piliečių prašymais ir jų teisėtų interesų tenkinimu;

5.3. vykdo visas kitas darbo inspektorius funkcijas, nustatytas Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymu, nuostatais ir darbo reglamentu, kitais norminiais teisės aktais, naudojami visomis darbo inspektoriams suteiktomis teisėmis;

5.4. nustatęs įstatymų ir / ar kitų teisės aktų pažeidimus, užpildo nustatytos formos dokumentus pažeidimų pašalinimui, esant reikalui, surašo nustatytos formos dokumentus, teisės aktų nustatyta tvarka nagrinėja administracinių nusižengimų ir pažeidimų bylas, skiria administracines nuobaudas ir baudas;

5.5. vykdo nelegalaus, nedeklaruoto darbo reiškinių kontrolę;

5.6. konsultuoja ir teikia informaciją darbdaviams ir darbuotojams bei jų organizacijoms darbuotojų saugos ir sveikatos, darbo įstatymų vykdymo, kolektyvinių susitarimų ir sutarčių sudarymo klausimais;

5.7. dalyvauja ir veda šviečiamuosius-konsultacinius seminarus, edukacinius projektus, kitus renginius darbo teisinius santykius reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų, nelegalaus, nedeklaruoto darbo prevencijos temomis;

5.8. pagal įgaliojimą atstovauja VDI teismuose;

5.9. skyriaus vedėjo pavedimu atstovauja VDI įmonėse, įstaigose, organizacijose, teisėsaugos ir kitose Lietuvos ir užsienio šalių institucijose;

5.10. sistemingai vykdo savo veiklos analizę, teikia pastabas ir pasiūlymus darbo, darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų projektams. Atsižvelgiant į galiojančių teisės aktų taikymo praktiką, teikia pasiūlymus juos pakeisti ir/ar papildyti;

5.11. vykdo kitus nenuolatinio pobūdžio skyriaus vedėjo pavedimus tam, kad būtų pasiekti VDI strateginiai tikslai“ (citatu kalba netaisyta).

Vertinant kiekvieną iš pirmiau nurodytų funkcijų, nė vienos iš jų aprašyme neatsispindi reikalavimas – mokėti vairuoti automobilį, t. y. turėti vairuotojo pažymėjimą. Darytina išvada, jog Inspektoriai, vairuodami automobilį, vykdo papildomą, Inspektoriaus pareigybės aprašyme nenumatytą, funkciją.

Atkreiptinas dėmesys, jog, pagal Lietuvos Respublikos saugaus eismo įstatymo 13 str. 1, 2 dalis, draudžiama vairuoti motorinę transporto priemonę, traktorių, savaeigę mašiną asmenims, neturintiems šios teisės, taip pat esant neblaiviam, apsvaigusiam nuo psichiką veikiančių medžiagų ar nepasinaudojus teisės aktų nustatytu privalomu kasdieniu poilsiu. Be to, neleidžiama vairuoti susirgus ar pavargus, jeigu dėl to gali kilti pavojus eismo saugumui, duoti transporto priemonę vairuoti asmenims, kurie yra paveikti bent vieno iš pirmiau nurodytų veiksnių arba neturi teisės vairuoti šią transporto priemonę. Draudžiama vairuoti techniškai netvarkingą, transporto priemonėms keliamų techninių reikalavimų (toliau – techninių reikalavimų) neatitinkančią transporto priemonę. Prieš pradėdamas važiuoti, motorinės transporto priemonės, traktoriaus, savaeigės mašinos vairuotojas privalo įsitikinti, ar transporto priemonė tvarkinga, ar joje yra pirmosios pagalbos, priešgaisrinės, avarinio sustojimo vietos ženklinimo ir kitos atitinkamai transporto priemonės rūšiai privalomos priemonės, taip pat kelionės metu stebėti transporto priemonės techninę būklę.

Minėti reikalavimai vairuotojui atkartoti ir Kelių eismo taisyklėse.

Minėtose nuostatose akcentuojami keli aspektai, į kuriuos būtina atkreipti dėmesį: pirma, neleidžiama vairuoti pavargus; antra, prieš pradėdamas vairuoti, vairuotojas privalo įsitikinti, ar transporto priemonė tvarkinga. Darbuotojo, skubančio į objektą pagal pranešimą apie pažeidimą bei vykdančio papildomas funkcijas, reikalaujančias intensyvaus dėmesingumo ir susikaupimo, nuovargio tikimybė

yra didelė, todėl VDI administracija turi pareigą įvertinti, ar papildomų funkcijų atlikimas yra proporcingas efektyvumo principo užtikrinimui.

Į Tarnybos klausimą, ar į ūkio subjektų veiklos patikrinimus Inspektoriai vyksta po vieną, VDI Rašte nurodyta, kad į objektus vykstama įvairiai, tačiau dažniausiai po vieną. Aplinkybė, kad atvejais, kuomet Inspektoriai, turintys vairuotojo pažymėjimą, veža kitus Inspektorius į objektus, kurie galimai neturi vairuotojo pažymėjimo arba dėl vienokių ar kitokių priežasčių (turintys neįgalumą, fobiją vairuoti ir pan.) nevairuoja automobilio, vertintini kritiškai, kadangi Inspektoriui, vežančiam keleivius, t. y. kitus Inspektorius, taikoma papildoma atsakomybė ir už keleivių saugumą.

Remiantis tuo, kas išdėstyta, teigtina, kad Inspektoriai, vairuodami VDI priklausantį automobilį vykstant į objektus, vykdo papildomas, pareigybės aprašyme nenumatytas, funkcijas. Kita vertus, net ir tuo atveju, jei ši funkcija būtų numatyta Inspektoriaus pareigybės aprašyme, tikslinga įvertinti aplinkybes, ar priemonės, kurias pasitelkus siekiama įgyvendinti efektyvumo principą, yra suderinamos su protingumo ir proporcingumo principais.

Reikalavimas Inspektoriui turėti vairuotojo pažymėjimą neabejotinai apriboja galimybę asmenims, atitinkantiems visus specialiuosius reikalavimus, tačiau dėl tam tikrų sveikatos sutrikimų negalinčių turėti B kategorijos vairuotojo pažymėjimo, pretenduoti į Inspektoriaus pareigas.

Atkreiptinas dėmesys, kad, pagal Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatus, patvirtintus 2009 m. gegužės 12 d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu Nr. A1-316, VDI tikslas yra vykdyti Lietuvos Respublikos darbo kodekso, darbuotojų saugą ir sveikatą bei darbo santykius reglamentuojančių įstatymų ir kitų norminių teisės aktų nuostatų laikymosi kontrolę ir jų pažeidimų prevenciją. Pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso 26 str. 2 d. 6 punktą, darbdavys, įgyvendindamas lyčių lygybės ir nediskriminavimo kitais pagrindais principus, neatsižvelgdamas į lytį, rasę, tautybę, kalbą, kilmę, socialinę padėtį, amžių, lytinę orientaciją, negalią, etninę priklausomybę, religiją, tikėjimą, įsitikinimus ar pažiūras, išskyrus atvejus dėl asmens išpažįstamos religijos, tikėjimo ar įsitikinimų dirbantiems religinėse bendruomenėse, bendrijose ar centruose, jeigu reikalavimas darbuotojui dėl išpažįstamos religijos, tikėjimo ar įsitikinimų, atsižvelgiant į religinės bendruomenės, bendrijos ar centro etosą, yra įprastas, teisėtas ir pateisinamas, ketinimo turėti vaiką (vaikų) pagrindą ar kitus įstatymuose numatytus pagrindus, privalo imtis tinkamų priemonių, kad neįgaliesiems būtų sudarytos sąlygos gauti darbą, dirbti, siekti karjeros arba mokytis, įskaitant tinkamą patalpų pritaikymą, jeigu dėl tokių priemonių nebus neproporcingai apsunkinamos darbdavio pareigos.

Duomenų, kad, sudarant sąlygas asmenims su negalia, dėl tam tikrų sveikatos sutrikimų negalintiems turėti vairuotojo pažymėjimo ir vairuoti automobilio, tačiau gebantiems tinkamai atlikti Inspektorius pareigybės aprašyme išdėstytas funkcijas, gauti darbą, bus neproporcingai apsunkintos VDI, kaip darbdavio, pareigos, nėra.

Konstatuotina, kad VDI paskelbto konkurso (Nr. 41756) į Inspektorius pareigas aprašyme nurodytas reikalavimas turėti B kategorijos vairuotojo pažymėjimą laikytinas neproporcingu ir diskriminuojančiu dėl negalios. VDI, būdama darbdavys, neįvykdė Lygių galimybių įstatymo 7 str. 9 punkte įtvirtintos pareigos – imtis tinkamų priemonių, kad neįgaliesiems būtų sudarytos sąlygos gauti darbą, dirbti, siekti karjeros arba mokytis.

Vadovaujantis tuo, kas išdėstyta, bei remiantis tuo, kad VDI yra valstybinė kontrolės įstaiga, veikianti prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, tikslinga kreiptis į socialinės apsaugos ir darbo ministrą su siūlymu įvertinti aplinkybes, ar papildomos funkcijos – vairuoti VDI priklausančių automobilių – Inspektoriams priskyrimas laikytinas proporcingu ir protingu sprendimu, bei apsvarstyti galimybę atkurti / įsteigti vairuotojų pareigybes VDI teritoriniuose padaliniuose ar imtis kitų priemonių, užtikrinančių, kad dėl negalios vairuotojo pažymėjimo negalintiems turėti asmenims nebūtų ribojama galimybė kandidatuoti į Inspektorius pareigas.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 6 punktu bei 30 straipsnio 3 dalimi,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Kreiptis į Valstybinę darbo inspekciją prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos su siūlymu nutraukti lygias galimybes pažeidžiančius veiksmus, sudarant galimybę negalią turintiems asmenims pretenduoti į Valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Inspektorius pareigas.

2. Kreiptis į Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministrą su siūlymu apsvarstyti galimybę atkurti / įsteigti vairuotojo pareigybes Valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritoriniuose padaliniuose.

3. Įpareigoti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministeriją ir Valstybinę darbo inspekciją prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos išnagrinėti sprendimą ir apie nagrinėjimo

rezultatus bei sprendimo vykdymo eigą informuoti Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą per 30 dienų nuo sprendimo gavimo dienos.

4. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministrą, Valstybinę darbo inspekciją prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Seimo kontrolierė,
pavadojanti lygių galimybių kontrolierių

Milda Vainiutė